

СТАНОВИЩЕ

за присъждане на образователна и научна степен "доктор" по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (журналистика - радио) на Николета Атанасова Печева от доц. Петя Александрова Александрова, д.н., департамент "Масови комуникации", НБУ.

Дисертационният труд на Николета Печева "Звукът в радиото, киното и градската среда" представлява изследване на звука в три различни области (две медии и акустичната околна среда), което неминуемо започва с уточняване на терминологията през различните науки, като начало с понятието звук извън говора и музиката. В 216 страници, включващи увод, три глави и заключение авторката проследява различните подходи и различните аспекти в употребата на звуците и настоява на тях като на специфично изразно средство.

Тезата на авторката е, "че звуците могат без помощта на речта и музиката да пресъздават събития, да създават контекст и да предизвикват конкретни конотации в аудиторията", което тя доказва и теоретично, и емпирично. Николета Печева включва в емпиричната част лични интервюта и приложение със звукови картини, прослушване на над 100 радиопиеси и документални продукта на БНР. Тук е мястото да направя една забележка - позоваванията са изцяло на продукти на БНР, останалите радиа не фигурират, което се нуждае от някакво обяснение в началото, за да не звучат изводите по-частно.

Първият логичен въпрос би бил защо радиото и киното, а не радиото и телевизията са избраните медии. И отговорът е още на първа страница - радиото и киното по едно и също време (20-те и 30-те години на XX век) въвеждат специфичната звукова употреба. От изследването на функцията на звуковите употреби в творческите жанрови полета на радиото се стига до извода, че можем да приемем "изразяването" със звуци в радиото като специфичен език.

Първата глава е посветена на дефинициите и културните употреби на звука, тя показва широката ерудиция на докторантката и свободното боравене с интердисциплинарни понятия. Много любопитни са историческите разкази за изчезнали или значими звуци (барабан, рог, камбани, гръмотевица), за тишината и връзката звук-контекст-жанр. Моето пристрастие в тази глава е разглеждането на аурализацията -

възможност за триизмерност чрез звуци - върху примери от радиотеатъра. И анализът как звуците в радиото създават контекст, който измества текста.

Втората глава проследява употребите на звуците поотделно в радиото, киното и акустичната околна среда. В радиото те се систематизират според значимостта и мястото на звука в картината (основни, второстепенни, шумове), според произхода (от живи същества, неживата природа и изкуствено генерирани), според функцията, според мястото и времето на запис на звука. Изброените класификации Николета Печева подкрепя с богат арсенал от по-стари или по-нови записи от фонда на радиото. Тук адмирациите ми са в разгръщането на понятието "пространствен звук в радиото" и конкретните анализи на "На западния фронт нищо ново" и "Оставам на подслушване или Еверест 20 години по-късно".

Що се отнася до киното, при доста подробното спиране върху началния период на звука след това настъпва "пропадане" във времето до появата на звуковия дизайн, според авторката през 1979 в "Апокалипсис сега". Спорно е дали това е началото, освен това Николета Печева после се връща към Хичкок, Ридли Скот, както и "Междувъздушни войни", тоест други кинопериоди.

Трета глава представлява емпиричното проучване за възможността на звуците извън говора и музиката в радиото да определят контекста на събитие. Тезата в тази глава е, че натрапчивите звуци създават конотации и така определят контекста. Използван и обяснен е методът "Семантичен диференциал".

Приложение 1 съдържа интервюта със Силвия Гочева, Димитър Василев и Живко Марев, всеки професионалист в създаване на звукова среда в радиото. Акцентът е как практиците виждат конкретни интересни детайли (звукът на реките и на стъпки в снега, звуковите елементи в пространството между ляв и десен бокс, разликата между акустична и звукова среда, между шум и звук, между документален театър и фийчър), но те са били подходящо "разговорени" от Николета Печева, която е заложила широки полета (за работата в студио, за документалистиката в радиото) и по-скоро е направила дискусия с авторитетни участници, не толкова интервюта.

Докторантката оформя кръга на своите източници и позовавания, като при липсата на изградена научна рамка по темата използва понятийния апарат от семиотиката, но също от лингвистиката, психологията, музикалната теория: позовавания върху Лотман, Барт, Еко. Освен това включва специфична литература, обвързана с радиото (Снежана Попова), киното (основно Айзенщайн), психоакустиката, медицината, акустичната екология.

Новаторските и приносни открития на дисертационния труд са в авторската класификация на звуците в радиото на базата на емпиричното проучване за въздействието им чрез създадената собствена "скала на натрапчивост". Тръгвайки от монтажната теория на Айзенщайн в киното, Николета Печева по оригинален начин я използва спрямо радиото -тя "монтира" звука "в едър план" в полифоничната структура на радиопродуктите със свой отделен глас, който влиза в различни взаимоотношения с говора и музиката, понякога доминира, друг път опровергава, но неотлъчно присъства като творческа съставна част. Това обяснява предварително зададените паралели между радио и кино: докторантката използва монтажната теория по отношение конкретно на звуковата картина (без музика и текст) в радиото и подобен подход е новаторски в българските научни текстове - за монтаж трудовете са основно в киното, а в радиото по отношение на взаимодействието на текст, музика и звук, не собствено в рамките само на звука.

Тук би трябвало да спомена моите лични пристрастия към текста. Съвсем логично е неговата най-силна част да е тази, която се отнася до радиото - докторантката защита в това направление. Но изследването за употребата на звука в радиото се разгръща с методологията на киното, прилагат се много от теориите на Айзенщайн, вече не върху филмов, а върху радио материал - и теорията му за вертикалния монтаж, и за вътрешния монолог, и за звуко-зрителния контрапункт, и за полифоничната структура. Тези теории, подкрепени при Айзенщайн с различните му филми и статии, при Николета Печева са органично насложени върху радиопиеси - и стоят съвременно и откривателски, дори бих казала находчиво, преобръщайки канона. Това е новото върху добре усвоеното старо, което винаги съм смятала за белег на интелигентност и натрупана култура.

Оценявам стойността на подобрения емпиричен материал и оригиналните анализи, които хвърлят нова светлина върху възприемането на звука, и като езиково богатство, защото сме изправени пред предизвикателството да възприемаме звука през текста за него. И тук езиковата култура помага много. Стилизово трудът е разнообразен и лесен за четене, той плавно преминава от емпирични факти към анализи, от художествени разсъждения към прагматични обяснения. Определено качество на доктората е поставянето на звука в обширен контекст, особено когато напуска медийното поле и се отправя към околна среда.

Тук ще си позволя забележка към текста, която внася известно изместване на акцента. В заглавието е поставено понятието "градската среда", а вътре в текста преобладава "акустичната околна среда" и отново като термин (дори се изписва АОС). Някъде те се покриват, другаде обаче се разминават - струва ми се, че трудът се занимава

с "акустичната околна среда", а "градска среда" е останало при някакво предварително намерение на авторката, което след това е изчистено (досещам се колко невъзможно е да се смени заглавие на научен труд).

Всичко това не променя вече изтъкнатите достоинства на реабилитационния труд „Звукът в радиото, киното и градската среда” и ми дават основание да изкажа становище, че Николета Печева има всички качества, за да ѝ бъде присъдена научно-образователната степен „доктор”.

София, 02.11.2016

С уважение:
доц. Петя Александрова, д.н.